

Europeiska centrumet för kontroll
av narkotika och narkotikamissbruk

Sammanfattning

2007 års ESPAD-rapport

Droganvändningen bland skolungdomar i 35
europeiska länder

Rättsligt meddelande

Denna publikation från Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) är upphovsrättsligt skyddad. ECNN tar inget ansvar för eventuella konsekvenser av hur uppgifterna i dokumentet används. Innehållet återspeglar inte nödvändigtvis den officiella ståndpunkten hos ECNN:s partners, EU:s medlemsstater eller Europeiska unionens eller Europeiska gemenskapernas övriga institutioner och organ.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Denna sammanfattning finns på bulgariska, spanska, tjeckiska, danska, tyska, estniska, grekiska, engelska, franska, italienska, lettiska, litauiska, ungerska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, finska, svenska, turkiska och norska. Samtliga översättningar har utförts av Översättningscentrum för Europeiska unionens organ.

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2009

ISBN 978-92-9168-373-4

© Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk, 2009

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Spain

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPPER

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Metod och datakvalitet	5
Cigaretter	5
Alkohol	6
Narcotika	9
Andra preparat	10
Avslutande kommentarer	10
Drogspecifika nyckelfigurer	14

Författare:

Björn Hibell, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Stockholm, Sverige.
Ulf Guttormsson, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Stockholm, Sverige.
Salme Ahlström, Alkohol- och drogforskning, STAKES, Helsingfors, Finland.
Olga Balakireva, Institute of Economy and Prognosis, NASU, Kiev, Ukraina.
Thoroddur Bjarnason, Samhällsvetenskapliga och juridiska fakulteten, Universitetet i Akureyri, Island.
Anna Kokkevi, University Mental Health Research Institute, Aten, Grekland.
Ludwig Kraus, IFT Institut für Therapieforschung, München, Tyskland.

Bibliografiska uppgifter om den fullständiga rapporten:

Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. och Kraus, L. (2009). The 2007 ESPAD report. Substance use among students in 35 European countries. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm, Sverige.

Mer information om, och tillgång till, den fullständiga rapporten finns på webbplatsen: <http://www.espad.org>

Förord

Det gläder oss att kunna presentera denna sammanfattning av resultatet av 2007 års europeiska skolundersökningar som genomförts inom ramen för "European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs", ESPAD (Projektet för europeiska skolundersökningar om alkohol och andra droger, ESPAD). Vi har översatt denna sammanfattning till 23 språk för att den ska få så stor europeisk spridning som möjligt. Sammanfattningen är ett komplement till den fullständiga rapporten som finns tillgänglig på engelska.

Denna flerspråkiga sammanfattning är resultatet av ett samarbete mellan ECNN (Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk) och ESPAD. Vår gemensamma målsättning är att öka tillgången till den information och expertkunskap om skolungdomars användning av alkohol och andra droger som samlats in genom ESPAD-projektet, förbättra tillgången till, samt kvaliteten och jämförbarheten hos, uppgifterna från skolundersökningarna samt, och så god kunskap som möjligt med hjälp av tillgängliga data på detta område.

ECNN har till uppgift att samla in, analysera och sprida saklig, objektiv, tillförlitlig och jämförbar information om narkotikasituationen i Europa. Den information som samlats in genom ESPAD-projektet är en viktig källa till information om europeiska ungdomars förhållande till narkotika. ESPAD-projektet tillhandahåller en gemensam strategi för insamling av information om droganvändningen bland europeiska skolelever mellan 15 och 16 år och gör det möjligt att bedöma tendenser över tid.

Det arbete som utförts inom ESPAD-projektet hade inte varit möjligt utan det generösa stödet från den svenska regeringen, svenska Folkhälsoinstitutet och Pompidougruppen. Vi vill också passa på att tacka alla statliga och icke-statliga partner i ESPAD-länderna som bidragit till detta viktiga arbete genom finansiering och datainsamling samt analys och spridning av uppgifter.

Wolfgang Götz, direktör ECNN

Björn Hibell, koordinator för ESPAD

Sammanfattning

Det främsta syftet med "European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs" (ESPAD) är att samla in jämförbara uppgifter om droganvändningen bland europeiska skolelever mellan 15 och 16 år för att belysa trenderna i och mellan länderna. Hittills har uppgifter samlats in i fyra omgångar inom ESPAD-projektet. Den första undersökningen genomfördes i 26 länder år 1995 och år 2007 samlades uppgifter in i 35 länder. I denna sammanfattning presenteras de viktigaste resultaten från 2007 års undersökning samt slutsatser om tendenserna på lång sikt. En kort översikt av den metod som använts ges inledningsvis.

Samarbetsprojektet har genomförts av oberoende forskningsteam i de deltagande länderna. Över 100 000 elever deltog i ESPAD:s datainsamling år 2007 i följande länder: Armenien, Österrike, Belgien (Flandern), Bulgarien, Kroatien, Cypern, Tjeckien, Danmark, Estland, Färöarna, Finland, Frankrike, Tyskland (7 Bundesländer), Grekland, Ungern, Island, Irland, Isle of Man, Italien, Lettland, Litauen, Malta, Monaco, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Ryssland, Slovakien, Slovenien, Sverige, Schweiz, Ukraina och Storbritannien.

Metod och datakvalitet

Liksom i tidigare ESPAD-studier har undersökningarna genomförts med hjälp av en standardiserad metod och med ett gemensamt enkätformulär, för att få så jämförbara data som möjligt. Uppgifterna samlades främst in under våren 2007 och målgruppen utgjordes av elever födda 1991, med en genomsnittlig ålder på 15,8 år vid tidpunkten för datainsamlingen.

Uppgifterna samlades in genom enkätformulär som delades ut till grupper av elever. Eleverna besvarade enkätformulären anonymt i klassrummen med lärare eller forskningsassistenter som datainsamlingsledare. Klassurvalet var nationellt representativt, med två undantag: i Tyskland genomfördes studien i 7 av 16 förbundsstater (Bundesländer) och i Belgien begränsades uppgiftsinsamlingen till den nederländsktalande delen (Flandern).

Den internationella rapporten bygger på standardiserade landsrapporter och på dataset som skickats till samordnarna och databasadministratören. Ett fåtal länder har haft mindre metodrelaterade problem, som dock inte varit så stora att de allvarligt hotat resultatens jämförbarhet, och den totala validiteten anses vara hög för merparten av länderna. Den nationella kulturella kontext i vilken eleverna har besvarat frågorna har dock helt klart varierat.

Antalet elever i ländernas urval var nära eller större än det rekommenderade antalet 2 400 elever, förutom i de mindre länderna, där färre elever, som dock alla var relevanta, deltog i undersökningen. En kombination av ett litet totalurval och ett stort antal icke medverkande skolor i Danmark ledde dock till ett nettourval som var för litet för att anses vara helt representativt och därmed helt jämförbart.

Små skillnader i punktskattningarna mellan länderna eller över tid bör tolkas med försiktighet. Med tanke på de nationella urvalens storlek och de urvalsmetoder som använts kan dock skillnader på mer än ett fåtal procentenheter som tumregel utan tvekan anses signifikant.

Cigaretter

Ett fåtal frågor om cigarettrökning ställdes i början av formuläret. I 2007 års undersökning svarade i genomsnitt 58 procent av eleverna i de deltagande länderna att de prövat att röka cigaretter minst en gång och 29 procent att de hade rökt under de senaste 30 dagarna. Två procent av alla elever hade rökt minst ett paket cigaretter om dagen under de senaste 30 dagarna.

Ländernas rangordning i fråga om livsprevalensen för cigarettrökning och rökning på senare tid (de senaste 30 dagarna) är mer eller mindre densamma. Bland de länder som hade en hög prevalensnivå för cigarettrökning under de senaste 30 dagarna finns Österrike, Bulgarien, Tjeckien och Lettland (40-45 procent) och bland de länder som hade en låg prevalensnivå för cigarettrökning under de senaste 30 dagarna finns Armenien, Island, Norge och

Portugal (7-19 procent). Det finns inget tydligt geografiskt mönster, men eleverna i Central- och Osteuropa anger i högre grad att de röker mycket.

I länder där fler elever röker anger eleverna också i regel att cigaretter är lätta att få tag på. De elever som börjat röka tidigt (vid 13 års ålder eller tidigare) svarar också på landsnivå att de rökt mycket under den senaste månaden. I genomsnitt anger sju procent av eleverna att de rökt cigaretter dagligen vid 13 års ålder eller tidigare. Daglig cigarettrökning vid denna tidiga ålder är vanligast bland elever i Tjeckien, Estland, Lettland och Slovakien (prevalensnivåer på omkring 13 procent) och minst vanligt bland elever i Grekland och Rumänien (omkring tre procent).

På den sammanlagda landsnivån är skillnaderna mellan könen för rökning under de senaste 30 dagarna försumbara. I enskilda länder finns dock stora skillnader. Till exempel rökte 16 procentenheter fler pojkar än flickor i Armenien och omvänt rökte 19 procentenheter fler flickor än pojkar i Monaco.

Över tid kan en liten minskning av rökningen under de senaste 30 dagarna konstateras, eftersom den totala genomsnittliga prevalensen minskat med fyra procentenheter mellan 1995 och 2007 i ESPAD-länder med jämförbara uppgifter från alla fyra insamlingsomgångarna. Om jämförelsen begränsas till perioden mellan 1999 och 2007, har rökningen på senare tid minskat med sju procentenheter. En liten allmän skillnad mellan könen (fyra procentenheter) konstaterades 1995, men denna skillnad hade försvunnit 2007.

Endast fyra länder går emot den långsiktiga trenden med en minskning av rökningen på senare tid, och uppvisar högre nivåer år 2007 än år 1995. I alla dessa länder hade den aktuella ökningen dock redan skett mellan 1995 och 1999 och situationen har därefter varit relativt oförändrad. Den allmänna tendensen för rökning under de senaste 30 dagarna i ESPAD-länderna tycks alltså vara nedåtgående, eller åtminstone tyda på en stabilisering.

Alkohol

I alla ESPAD-länder har minst två tredjedelar av eleverna druckit alkohol minst en gång, och ESPAD-genomsnittet ligger nära 90 procent i 2007 års undersökning. Motsvarande genomsnittliga siffror för de senaste 12 månaderna och de senaste 30 dagarna är 82 respektive 61 procent. Dessa siffror var relativt oförändrade mellan 1995 och 2007 för livstids-

och tolv månadersprevalens för alkoholkonsumtion, medan siffrorna för alkoholkonsumtion under de senaste 30 dagarna ökade fram till och med 2003 och därefter sjönk något år 2007, särskilt bland pojkar. Mellan de två senaste undersökningarna skedde också en tydlig minskning av den genomsnittliga andelen elever som hade druckit öl och/eller vin under de senaste 30 dagarna.

De genomsnittliga siffrorna ovan bygger naturligtvis på mycket stora variationer mellan länderna. Till exempel uppgav 80 procent av eleverna i Österrike och Danmark (begränsad jämförbarhet) att de druckit alkohol under de senaste 30 dagarna, jämfört med endast 31 procent i Island och 35 procent i Armenien.

Siffrorna för livstids- och tolv månadersprevalensen för alkoholkonsumtion och för alkoholkonsumtion under de senaste 30 dagarna är ungefär desamma för pojkar och flickor. När det gäller de högre frekvenserna inom respektive tidsram (40, 20 och 10 gånger) är andelen dock vanligtvis högre bland pojkar. Dessa höga frekvenser rapporteras främst av elever i Österrike och Tyskland (7 Bundesländer), medan de nordiska länderna Finland, Island, Norge och Sverige hör till de länder där endast mycket få elever dricker alkohol så ofta.

Den totala alkoholemängd som konsumerades vid det senaste konsumtionstillfället är vanligtvis liten i länder där eleverna dricker ofta, som till exempel Grekland, och stor i länder där eleverna dricker sällan. Bland länder med en sådan tendens finns de nordiska länderna Finland, Island, Norge och Sverige. Det finns dock undantag från denna tendens för Danmark (begränsad jämförbarhet) och Österrike, där eleverna anger att de dricker ofta och mycket. I länderna med de högsta genomsnittliga mängderna, Danmark (begränsad jämförbarhet) och Isle of Man, är kvantiteten för en genomsnittlig elev omkring 3–4 gånger högre än i länderna med den lägsta genomsnittliga konsumtionen (Armenien och Cypern).

I nästan alla länder dricker pojkarna mer än flickorna. Den tydligaste kontrasten till detta utgörs av Island, där flickorna anger att de dricker mer än pojkarna. I en stor majoritet av länderna är öl den dominerande drycken bland pojkarna, medan spritdrycker är den vanligaste drycken bland flickorna i lite mer än hälften av länderna.

På det stora hela är öl den dominerande drycken och står för ungefär 40 procent av den konsumerade mängden (100 % alkohol) vid det senaste konsumtionstillfället, före spritdrycker (30

procent) och vin (13 procent). Öl är ännu mer dominerande bland pojkar, och står för ungefär hälften av deras totala konsumtion vid det senaste konsumtionstillfället. För flickor är konsumtionen mer jämnt fördelad eftersom de mest dricker spritdrycker, vilka står för ungefär en tredjedel av den totala konsumtionen.

På landsnivå finns ett starkt och tydligt samband mellan den redovisade alkoholkonsumtionen vid det senaste konsumtionstillfället och den upplevda berusningsgraden vid samma tillfälle. I de länder där eleverna uppgav att de konsumerade större mängder alkohol svarade de följaktligen att de varit mer berusade.

I genomsnitt hälften av ESPAD-eleverna har varit så berusade minst en gång att de raglat, talat sluddrigt eller kräcks. För 39 procent av eleverna hade detta skett under de senaste 12 månaderna och för 18 procent under de senaste 30 dagarna. Det fanns skillnader mellan könen i berusningsfrekvenserna inom länderna, som visade att pojkarna oftare var berusade i vissa länder och flickorna i andra länder, medan det på den genomsnittliga ESPAD-nivån inte fanns några skillnader mellan könen.

I de länder där många elever varit berusade under de senaste 12 månaderna har vanligtvis många elever också uppgett att de varit berusade under de senaste 30 dagarna. Bland de länder där många elever svarade att de var berusade så ofta fanns Danmark (begränsad jämförbarhet), Isle of Man, Storbritannien och Österrike, där siffrorna varierade mellan 49 och 31 procent för berusning under de senaste 30 dagarna. Bland länderna i andra änden av skalan fanns Armenien (två procent) och Cypern (nio procent).

En annan metod för att mäta berusning var att fråga hur ofta eleverna hade druckit fem eller fler "drinkar" (motsvarande ca 75 cl vin) vid ett och samma tillfälle. Detta mått på "intensivkonsumtion" visar i viss mån på en annan trend än frågan om berusning. Vissa länder får höga resultat med båda mätmetoderna, till exempel Danmark (begränsad jämförbarhet), Isle of Man och Storbritannien. Det finns dock länder där många elever uppgett att de intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna, samtidigt som dessa länder uppvisat tämligen låga berusningsnivåer under samma period. Exempel på sådana länder är Malta, Portugal, Estland och Lettland.

I genomsnitt 43 procent av ESPAD-eleverna uppgav att de intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna, och detta var vanligare bland pojkarna (47

procent) än bland flickorna (39 procent). Pojkarnas värden var störst i merparten av länderna. I ett fåtal länder var siffrorna ungefär likvärdiga, men det fanns också länder där fler flickor än pojkar svarat att de druckit så mycket. Det mest slående exemplet är Norge, där 42 procent av flickorna och 35 procent av pojkarna uppgav att de intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna.

I genomsnitt ökade intensivkonsumtionen under de senaste 30 dagarna mellan 1995 och 1999, men också mellan 2003 och 2007. Under den senare perioden gäller detta särskilt flickor, med en ökning från 35 till 42 procent. År 1995 var intensivkonsumtion i genomsnitt mycket vanligare bland pojkar än flickor, men denna skillnad hade minskat avsevärt år 2007. Bland de länder som uppvisat en fortsatt uppåtgående tendens i alla fyra datainsamlingarna finns Kroatien, Tjeckien, Malta, Portugal och Slovakien.

I mer än hälften av länderna har det skett en ökning mellan de båda senaste undersökningarna. Den tydligaste ökningen mellan 2003 och 2007 har skett i Portugal, där andelen elever som uppgett att de intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna ökat från 25 till 56 procent, dvs. med 31 procentenheter. Andra länder med stora ökningsomfattningar omfattar Polen (som nästan återgått till 1999 års nivå efter en minskning år 2003) (16 procentenheter), Frankrike (15), Kroatien (14) och Bulgarien (12).

Ett antal elever uppgav att de upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion under de senaste 12 månaderna. I genomsnitt svarade 15 procent att de haft stora problem med relationen till sina föräldrar och siffran var ungefär densamma (13 procent) för "dåliga skol- eller jobbresultat", "stora problem med relationen till vänner" och "slagsmål". Bland de länder där många elever svarade att de upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion finns Bulgarien, Isle of Man, Storbritannien och Lettland. På landsnivå finns ett tydligt samband mellan dessa problem och berusningsnivån under de senaste 30 dagarna.

De flesta alkoholrelaterade problemen är i genomsnitt vanligare bland pojkar. Detta är tydligast när det gäller "slagsmål" och "problem med polisen". För vissa problem var dock genomsnittet ungefär detsamma för båda könen, och för ett problem ("stora problem med relationen till vänner") var genomsnittet till och med något högre för flickor.

Sammanfattande tabell. Utvalda nyckelresultat per land. (I procent om inget annat anges.) ESPAD 2007.

	Cigarettbruk under de senaste 30 dagarna	Alkoholkonsumtion under de senaste 12 månaderna	Berusning under de senaste 12 månaderna	Alkoholmängd (cl 100 % alkohol) vid det senaste konsumtionstillfället	Livstidsprevalens för cannabis	Livstidsprevalens för annan narkotika än cannabis ⁽¹⁾	Livstidsprevalens för sniffning ⁽²⁾	Livstidsprevalens för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination	Livstidsprevalens för alkohol tillsammans med tabletter ⁽³⁾
Armenien	7	66	8	1.6	3	2	5	0	1
Österrike	45	92	56	5.5	17	11	14	2	12
Belgien (Flandern)	23	83	29	4.3	24	9	8	9	4
Bulgarien	40	83	45	3.5	22	9	3	3	3
Kroatien	38	84	43	5.2	18	4	11	5	8
Cypern	23	79	18	2.1	5	5	16	7	3
Tjeckien	41	93	48	4.5	45	9	7	9	18
Estland	29	87	42	5.1	26	9	9	7	5
Färöarna	33	..	41	..	6	1	8	3	6
Finland	30	77	45	5.7	8	3	10	7	9
Frankrike	30	81	36	3.6	31	11	12	15	6
Tyskland (7 Bundesländer)	33	91	50	5.1	20	8	11	3	7
Grekland	22	87	26	3.1	6	5	9	4	3
Ungern	33	84	42	4.0	13	7	8	9	12
Island	16	56	..	4.1	9	5	4	7	4
Irland	23	78	47	..	20	10	15	3	7
Isle of Man	24	93	61	7.3	34	16	17	7	12
Italien	37	81	27	3.6	23	9	5	10	4
Lettland	41	89	45	..	18	11	13	4	8
Litauen	34	87	43	4.0	18	7	3	16	5
Malta	26	87	38	3.9	13	9	16	5	11
Monaco	25	87	35	2.5	28	10	8	12	5
Nederländerna	30	84	36	4.9	28	7	6	7	4
Norge	19	66	40	5.9	6	3	7	4	4
Polen	21	78	31	3.9	16	7	6	18	5
Portugal	19	79	26	..	13	6	4	6	3
Rumänien	25	74	26	2.5	4	3	4	4	4
Ryssland	35	77	40	2.8	19	5	7	2	4
Slovakien	37	88	50	4.2	32	9	13	5	12
Slovenien	29	87	43	4.5	22	8	16	5	4
Sverige	21	71	37	5.2	7	4	9	7	7
Schweiz	29	85	41	3.9	33	7	9	8	6
Ukraina	31	83	32	2.8	14	4	3	4	1
Storbritannien	22	88	57	6.2	29	9	9	2	7
Genomsnitt (oviktat)	29	82	39	4.2	19	7	9	6	6
Danmark ⁽⁴⁾	32	94	73	7.5	25	10	6	5	6

⁽¹⁾ "Annan narkotika än cannabis" omfattar ecstasy, amfetamin, LSD eller andra hallucinogener, crack, kokain och heroin.⁽²⁾ Sniffning: "...(lim etc.) för att bli hög".⁽³⁾ "För att bli hög", förutom Cypern ("för att känna sig annorlunda") och Rumänien ("för att må bättre").⁽⁴⁾ Danmark: begränsad jämförbarhet.

Narkotika

En tredjedel av eleverna i ESPAD-länderna ansåg att det var lätt att få tag på cannabis. Pojkar anser att cannabis är något lättare att få tag på än flickor, även om skillnaderna mellan könen är tämligen små. Amfetamin och ecstasy anses inte lika lätta att få tag på som cannabis.

I genomsnitt 23 procent av pojkarna och 17 procent av flickorna har provat narkotika minst en gång enligt 2007 års undersökning. Termen "narkotika" inkluderar cannabis, amfetamin, kokain, crack, ecstasy, LSD och heroin. Den rapporterade erfarenheten av narkotika varierar avsevärt länderna emellan. I Tjeckien uppgav nästan hälften (46 procent) av eleverna att de använt narkotika och relativt många elever (nästan en tredjedel) svarade detsamma i Frankrike, Isle of Man, Slovakien och Schweiz. Endast omkring sex procent uppgav att de använt narkotika i Cypern, Färöarna, Norge och Rumänien. Lägre prevalensnivåer påträffas ofta i de nordiska länderna och i Östeuropa.

Den stora majoriteten av de elever som provat narkotika har använt cannabis. 19 procent av eleverna uppgav att de använt cannabis någon gång, medan sju procent hade provat en eller flera av de andra drogerna i förteckningen. Ecstasy, kokain och amfetamin kommer på delad andraplats (tre procent var) och mindre vanliga var LSD, crack och heroin (en till två procent). Bulgarien, Estland, Isle of Man, Lettland och Slovakien finns bland de länder där flest elever någon gång använt ecstasy år 2007 (prevalensnivåer på omkring sex till sju procent).

Andra preparat som berördes i frågorna, men som inte fanns med i förteckningen över olagliga droger, var magiska svampar, GHB och anabola steroider. Tre procent uppgav att de någon gång använt magiska svampar, medan en procent svarade att de använt GHB och steroider, vilket även gäller den rapporterade erfarenheten av intravenös droganvändning.

Eftersom cannabis är det vanligaste narkotiska preparatet kan det vara av intresse att ta en närmare titt på denna substans. 14 procent av alla elever uppgav att de använt cannabis under de senaste 12 månaderna, medan nio procent av pojkarna och sex procent av flickorna (sju procent i genomsnitt) svarade att de använt cannabis under de senaste 30 dagarna. I de två länder där cannabisanvändningen var mest

omfattande (Tjeckien och Isle of Man) redovisade en av sex elever att de använt cannabis under de senaste 30 dagarna, vilket tyder på ett mer regelbunden cannabis konsumtion i dessa länder. Endast en till två procent i Armenien, Färöarna, Finland, Norge, Rumänien och Sverige uppgav att de använt cannabis under den perioden. Omfattande cannabisanvändning är vanligast i västeuropeiska länder.

I de flesta länder, men inte alla, hade fler pojkar än flickor använt cannabis under de senaste 30 dagarna, särskilt i länder med höga prevalensnivåer. De länder där många elever uppgett att de använt cannabis under de senaste 30 dagarna är i många fall samma länder där många elever svarade att de haft tillfälle att pröva cannabis, men inte gjort det.

De relativt höga prevalensnivåerna för användning av cannabis bland ungdomar i Europa väcker frågan om dess potentiellt negativa konsekvenser för individen och samhället. I en analys av CAST-skalan (cannabis abuse screening test) har risken för cannabisrelaterade problem bedömts i de 17 ESPAD-länder för vilka sådana uppgifter finns. I genomsnitt en av sju elever som använt cannabis under det senaste året (14 procent) ansågs löpa stor risk att utveckla cannabisrelaterade problem, och den genomsnittliga prevalensen högriskanvändare i alla länder var två procent. Landsspecifika skillnader i fråga om risken för skador på grund av cannabis konstaterades, och andelen högriskanvändare i en viss grupp samvarierar med prevalensnivåerna för cannabisanvändning i de enskilda länderna. Med andra ord ökar andelen högriskanvändare på gruppnivå i takt med prevalensen för cannabis konsumtion.

I de ESPAD-länder för vilka det finns jämförbara uppgifter från alla fyra datainsamlingarna uppgav 12 procent att de någon gång provat narkotika år 1995 och denna andel steg till 21 procent år 2003. Av 2007 års resultat framgår dock att den uppåtgående tendensen för narkotikaanvändning har brutits eftersom endast 18 procent av eleverna rapporterade sådana erfarenheter detta år. Denna utveckling är i stort sett densamma för båda könen, och flickorna ligger konstant omkring fem procentenheter under pojkarna.

Även om den allmänna tendensen mellan 2003 och 2007 är nedåtgående, uppvisar en handfull länder en uppåtgående tendens för 2007. I Estland och Slovakien har det skett en kontinuerlig ökning mellan

samtliga fyra mätpunkter (1995–2007), medan Tjeckien, Litauen och Malta också uppvisar en allmänt uppåtgående tendens för hela perioden.

Inget land uppvisar någon kontinuerlig minskning, men i Irland och Storbritannien minskar narkotikaerfarenheten avsevärt sett till hela perioden (en minskning med ungefär 14 procentenheter), och det finns också en liten minskning i Färöarna (sex procentenheters minskning mellan 1995 och 2007). Det bör dock noteras att även om Estland och Storbritannien uppvisar samma prevalensnivå år 2007 (omkring 28 procent), har de nått denna punkt från olika håll, det vill säga att det i Estland skett en ökning från åtta procent år 1995 och i Storbritannien en minskning från 42 procent samma år.

Eftersom det finns en stor samvariation mellan narkotika- och cannabiserfarenhet på landsnivå, är utvecklingen av livstidsprevalensen för cannabis naturligtvis mer eller mindre densamma som för narkotika totalt, vilken beskrivs ovan. Pojkar uppvisar något högre andelar som använt cannabis de senaste 30 dagarna och skillnaderna mellan könen är desamma under den berörda perioden.

Det allmänna intrycket är att den ökning av narkotikaerfarenheten som fanns i ESPAD-länderna mellan 1995 och 2003 åtminstone har avstannat om inte minskat, särskilt med tanke på att cannabisanvändningen inte ökat i något land mellan 2003 och 2007.

Andra preparat

Livstidsprevalens för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination är högst i Polen, Litauen, Frankrike och Monaco – där omkring 15 procent av eleverna i 2007 års undersökning uppgav att de någon gång tagit sömnmedel eller lugnande medel – medan de lägsta nivåerna rapporterades av elever från Armenien, Österrike, Ryssland och Storbritannien (noll till två procent). I genomsnitt uppgav något fler flickor än pojkar att de tagit receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination (åtta procent jämfört med fem procent) och i de åtta länder där dessa medel är vanligast svarade dubbelt så många flickor som pojkar att de använt dessa medel. I ungefär hälften av länderna fanns inga som helst skillnader mellan könen. Den allmänna tendensen har varit relativt oförändrad mellan 1995 och 2007, och det stämmer också om man tittar på könen var för sig liksom på de enskilda länderna.

År 2007 uppgav ungefär sex procent av eleverna i genomsnitt att de druckit alkohol tillsammans med tabletter ("läkemedel") för att bli berusade. Det var något vanligare bland flickor än pojkar (åtta procent jämfört med fem procent). Denna variabel uppvisar vissa likheter med den andra variabeln för användning av läkemedel som nämnts ovan. Till att börja med är den andel elever som anger livstidsprevalens för dessa två variabler ungefär lika stor. För det andra är denna tendens relativt oförändrad över tid, åtminstone genomsnittligt sett i de länder för vilka det finns uppgifter från alla fyra datainsamlingarna (med undantag för de uppåtgående tendenserna i Tjeckien och Slovakien och de nedåtgående tendenserna i Finland, Sverige och Storbritannien). För det tredje är denna variabel, avslutningsvis, en av de mycket få variabler där flickor är i majoritet under hela undersökningsperioden. Mellan 1995–2007 är andelen flickor omkring fyra procentenheter högre än pojkarna. Det land där livstidsprevalensen för alkoholkonsumtion tillsammans med tabletter är högst är Tjeckien (18 procent), och särskilt låga nivåer konstateras i Armenien och Ukraina (en procent).

Eleverna i Cypern, Isle of Man, Malta och Slovenien rapporterar den högsta livstidsprevalensen för sniffning under 2007 (16 procent), medan endast tre procent anger att de någon gång sniffat i Bulgarien, Litauen och Ukraina. Den genomsnittliga livstidsprevalensen för sniffning för alla ESPAD-länder är nio procent och det finns inga skillnader mellan könen på den sammanlagda nivån. Prevalensnivån för de senaste 12 månaderna och för de senaste 30 dagarna följer livstidsprevalensnivån relativt väl i alla länder. Inget typiskt geografiskt mönster har konstaterats – den högsta prevalensnivån för sniffning rapporteras från olika delar av Europa. Siffrorna för livstidsprevalensen är relativt oförändrade under perioden 1995–2007 i de länder för vilka uppgifter finns från alla fyra datainsamlingarna. De största minskningarna har skett i Litauen och Storbritannien (med omkring 12 procentenheter) och en motsatt utveckling har konstaterats för Finland och Slovakien (en ökning med sex procentenheter).

Avslutande kommentarer

Det är välkänt att det på individnivå ofta finns ett samband mellan användningen av olika preparat. 2007 års uppgifter visar på tydliga samband mellan användningen av olika substanser på landsnivå och det kan konstateras att i länder där många elever

anger att de druckit alkohol och varit berusade på senare tid (de senaste 30 dagarna) anger fler elever att de använt narkotika, sniffat och druckit alkohol tillsammans med tabletter och vice versa.

Användningen av receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination på landsnivå visar dock inget samband med användningen av de substanser som nämns ovan.

Nio nyckelvariabler har valts ut för att ge en översikt av 2007 års resultat: konsumtionen av alkohol under de senaste 12 månaderna, berusning under de senaste 12 månaderna, mängden alkohol (100 % alkohol) som konsumerades vid det senaste konsumtionstillfället, cigarettökning under de senaste 30 dagarna, livstidsprevalensen för marijuana eller hasch (cannabis), livstidsprevalensen för annan narkotika än cannabis, livstidsprevalensen för sniffning, livstidsprevalensen för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination och livstidsprevalensen för alkohol tillsammans med tabletter för att bli berusad.

De enskilda ländernas prevalensnivåer för nyckelvariablerna jämförs med alla länders medelvärden. De länder vars resultat ligger över eller omkring genomsnittet för merparten av de nio måtten är Österrike, Tjeckien, Danmark (begränsad jämförbarhet), Tyskland (7 Bundesländer), Isle of Man, Slovakien och Storbritannien. De länder vars resultat till största delen ligger omkring eller under genomsnittet är Armenien, Cypern, Grekland, Island, Portugal och Rumänien. Färöarna skulle också kunna tas med i denna uppräknings, även om information saknas för två av variablerna.

Två geografiskt avlägsna länder, Armenien och Isle of Man, är de länder där droganvändningen avviker mest. För alla nyckelvariabler som jämförts ligger de armeniska eleverna på nivåer långt under genomsnittet medan eleverna på Isle of Man ligger långt över genomsnittet för alla mått utom två. Ungefär tio gånger så många elever på Isle of Man som i Armenien anger till exempel att de varit berusade under de 12 senaste månaderna och någon gång använt cannabis eller annan narkotika.

Fem av de sju länder som nämns ovan och som visat höga värden för nyckelvariablerna gränsar till varandra och är relativt centralt belägna i Europa. De andra två, Isle of Man och Storbritannien, gränsar till varandra och är inte särskilt avlägset belägna jämfört med de andra länderna med höga prevalensnivåer. Sex länder (eller sju om man räknar

med Färöarna) nämndes ovan eftersom de uppvisar låga prevalensnivåer för nyckelvariablerna. Dessa länder ligger inte nära varandra. De ligger tvärtom relativt långt från varandra och är utspridda i Europa. Med undantag för Rumänien ligger lågprevalensländerna i utkanten av den europeiska kontinenten.

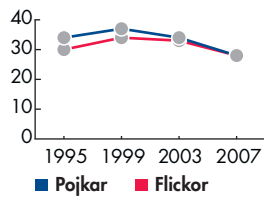
De allmänna tendenserna för droganvändningen i de länder för vilka data finns för alla fyra datainsamlingstillfällena är olika för de olika preparaten. En minskning i cigarettökningen under de senaste 30 dagarna kan observeras för hela perioden. Skillnaden mellan könen var fyra procentenheter år 1995, men denna lilla skillnad hade helt jämnats ut år 2007. Den uppåtgående tendensen mellan 1995 och 2003 för livstidsprevalensen för narkotika – främst cannabis – har avtagit. 2007 års siffra är tre procentenheter lägre än siffran för 2003. Alkoholkonsumtionen under de senaste 12 månaderna, livstidsprevalensen för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination, livstidsprevalensen för alkohol tillsammans med tabletter och livstidsprevalensen för sniffning uppvisar knappast några förändringar alls under de fyra datainsamlingarna. Det finns inga förändringar i skillnaderna mellan könen för narkotika eller övriga preparat som nämnts.

En uppåtgående tendens kan dock konstateras mellan 1995 och 2007 (nio procentenheters ökning) för intensivkonsumtion av alkohol, som till största delen kan förklaras genom de ökade prevalensnivåer som rapporterats bland flickor i ett antal länder. De flesta måtten på användningen av olika preparat visar på en i genomsnitt oförändrad eller nedåtgående tendens på senare tid (2003–2007), med undantag för intensivkonsumtion av alkohol.

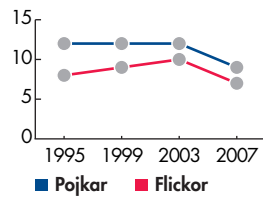
De långsiktiga förändringarna av droganvändningen bland ESPAD-eleverna tycks alltså på det stora hela visa på en förbättrad situation i de länder som deltagit i ESPAD-projektet, med undantag för intensivkonsumtion av alkohol som visar på en ökning under hela perioden.

Tendenserna i de enskilda länderna kan dock avvika från den allmänna situationen. När det gäller de aktuella förändringarna tycks eleverna i Belgien (Flandern), Island, Irland, Schweiz och Storbritannien ofta rapportera lägre nivåer för många av variablerna. Bland de länder där det skett en ökning på senare tid finns Lettland och Slovakien. En mer blandad utveckling kan konstateras i Frankrike,

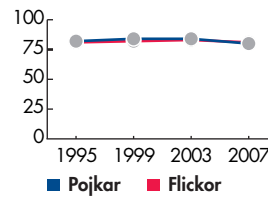
Sammanfattande figur. Trender för 16 mått på droganvändning, efter kön. 1995–2007. Genomsnittlig procentandel för de 17–20 länder som har trenddata för respektive variabel.

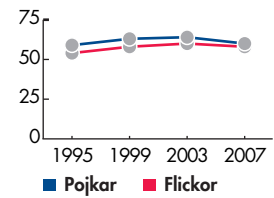
Cigarettbruk under de senaste 30 dagarna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

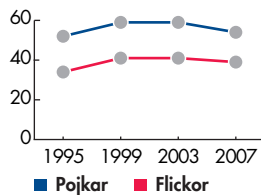
Daglig cigarettbruk vid 13 års ålder eller yngre efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

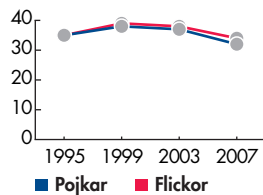
Konsumtion av alkoholdrycker under de senaste 12 månaderna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 19 länder.

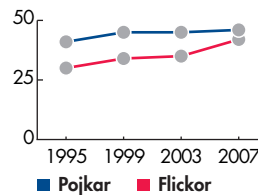
Konsumtion av alkoholdrycker under de senaste 30 dagarna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 19 länder.

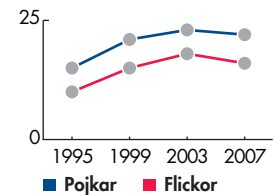
Ölkonsumtion under de senaste 30 dagarna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

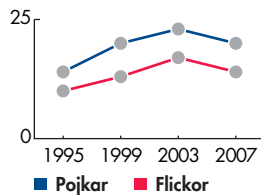
Vinkonsumtion under de senaste 30 dagarna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

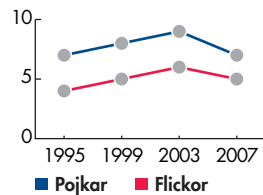
Andel som angett att de druckit fem "drinks" (motsvarande ungefär 75 cl vin) vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 17 länder.

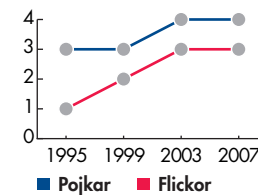
Livstidsprevalens för narkotika efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

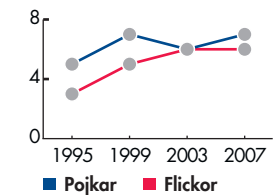
Livstidsprevalens för marijuana eller hasch efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

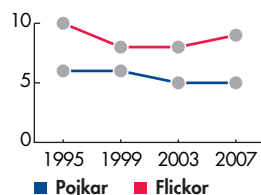
Användning av marijuana eller hasch under de senaste 30 dagarna efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 19 länder.

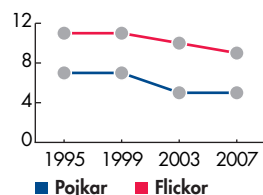
Cannabisanvändning vid 13 års ålder eller yngre efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 19 länder.

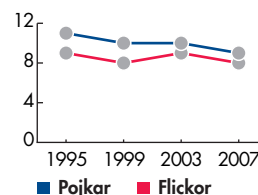
Livstidsprevalens för andra olagliga droger än marijuana och hasch efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

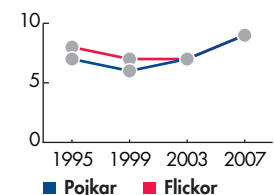
Livstidsprevalens för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 20 länder.

Livstidsprevalens för alkohol tillsammans med tabletter efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 17 länder.

Livstidsprevalens för sniffning efter kön. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 18 länder.

Livstidsabstinens från tobak, alkohol, sniffning, sömnmedel eller lugnande medel och narkotika. 1995–2007. Procent. Genomsnitt för 17 länder.

Portugal och Slovenien, där alkoholvariablerna visar på uppåtgående tendenser samtidigt som narkotikan minskar. En motsatt situation kan noteras i Litauen och Ryssland (Moskva), där alkoholkonsumtionen och cigarettökningen minskar samtidigt som narkotikan ökar.

Vissa långsiktiga landstrender kan också nämnas. Ett land där merparten av variablerna inte uppvisar någon som helst ökning i någon av de fyra undersökningarna är Storbritannien. För flertalet variabler uppvisar faktiskt de brittiska eleverna en minskning eller som sämst en stabiliserad situation. Exempel på andra länder där situationen åtminstone på det stora hela är stabil och där en nedåtgående tendens kan konstateras för många variabler under hela perioden är Finland, Island, Irland och Sverige.

Länder som snarare uppvisar uppåtgående än nedåtgående tendenser på lång sikt är Tjeckien och Slovakien. Detta gäller också i viss mån Estland och Litauen, även om siffrorna från den senaste datainsamlingen år 2007 delvis pekar på en stabiliserad situation (men inte på en återgång till 1990-talets låga nivåer). Den långsiktiga minskningen av användningen av olika preparat har till största delen skett i de västeuropeiska länderna och ökningar i de östeuropeiska länderna. Det gäller särskilt de aktuella ökningarna mellan 2003 och 2007.

Sammanfattningsvis tyder de förändrade tendenserna under de 12 år som ESPAD-projektet genomförts på att rökningen minskat i merparten av länderna.

Situationen är mer eller mindre oförändrad för alkoholkonsumtionen under de senaste 12 månaderna och de senaste 30 dagarna. Å andra sidan har intensivkonsumtionen av alkohol ökat lite men kontinuerligt under hela perioden.

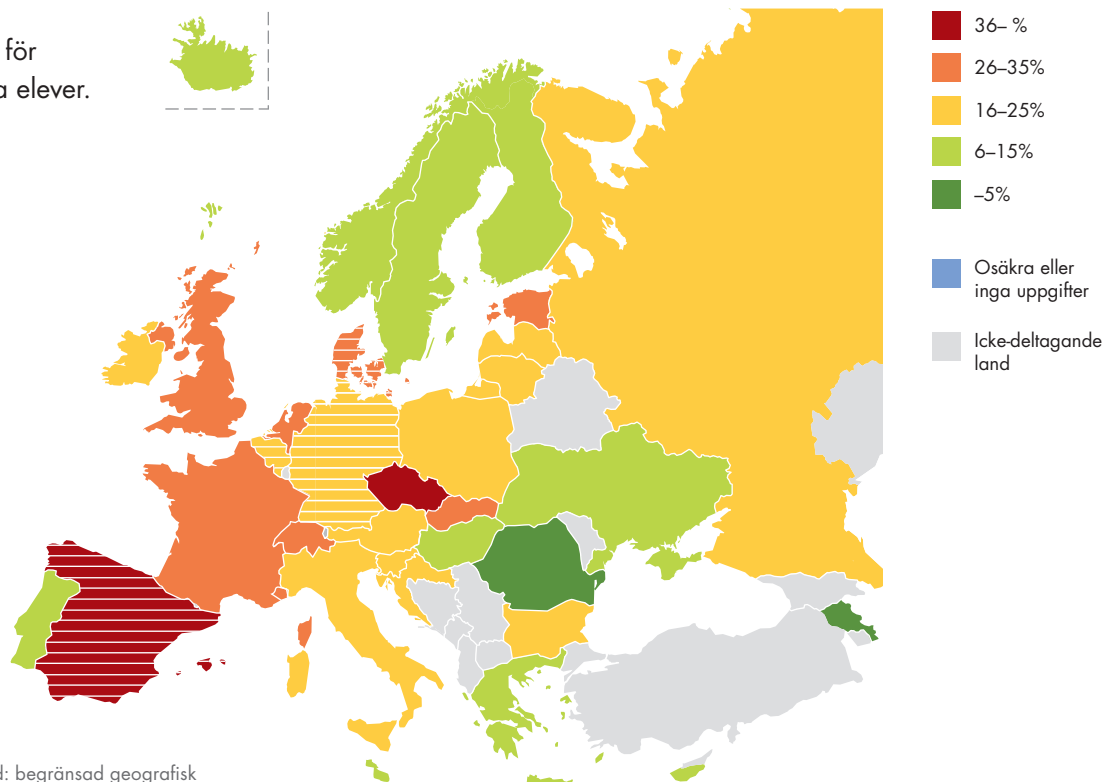
Användningen av narkotika domineras fortfarande av cannabis. Fyra av de sex länderna med den mest omfattande cannabisanvändningen år 2003 uppvisar en minskning år 2007, och inget land uppvisar en ökning under den senaste 30-dagarsperioden. Det allmänna intrycket av narkotikaanvändningen är att den uppåtgående tendensen mellan 1995 och 2003 nu har avstannat, med ett något lägre värde år 2007 jämfört med år 2003.

Den fjärde datainsamlingen inom ESPAD-projektet år 2007 gav mycket ny och viktig information om hur elevernas droganvändning förändrats. Ju fler datainsamlingar som görs i framtiden, desto tydligare kan tendenserna avläsas. Vi ser redan fram emot nästa undersökning som vi hoppas ska klargöra om den förändrade tendensen i användningen av narkotika och den minskade cigarettökningen kommer att fortsätta samt om intensivkonsumtion av alkohol kommer att fortsätta att bli allt vanligare. Nästa datainsamling kommer att vara av intresse inte bara av detta skäl, utan också för att den kommer att vara den första uppföljningsstudien för de nya länderna (Armenien och Monaco) samt för de fem nya länder som deltog i den extra datainsamlingen år 2008. Vi hoppas att ännu fler europeiska länder kommer att vara med i nästa undersökning, utöver de 40 länder som redan deltar i ESPAD-projektet.

Drogspecifika nyckelfigurer

Figur 1a

Livstidsprevalens för narkotika ^(a). Alla elever. 2007. Procent.

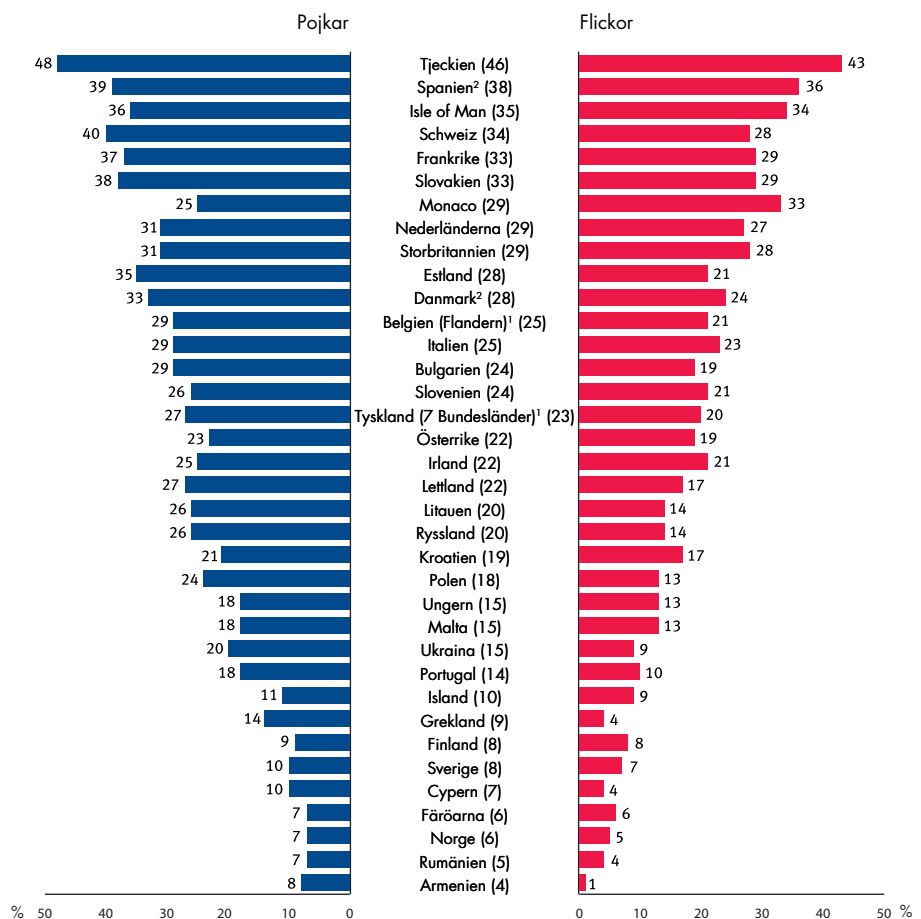
(¹) Belgien och Tyskland: begränsad geografisk täckning.

(²) Danmark och Spanien: begränsad jämförbarhet.

(^a) "Annan narkotika" omfattar cannabis, ecstasy, amfetamin, LSD eller andra hallucinogener, crack, kokain och heroin.

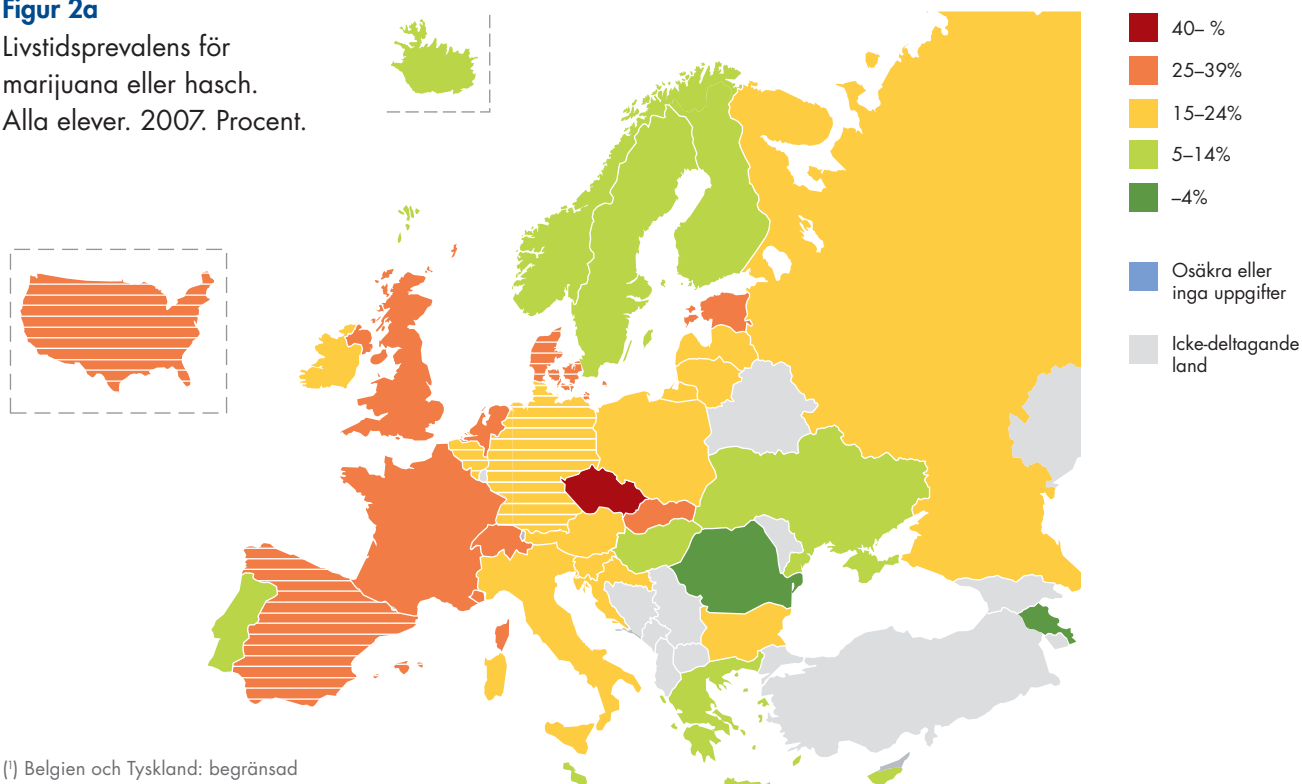
Figur 1b

Livstidsprevalens för narkotika ^(a) efter kön. 2007. Procent.

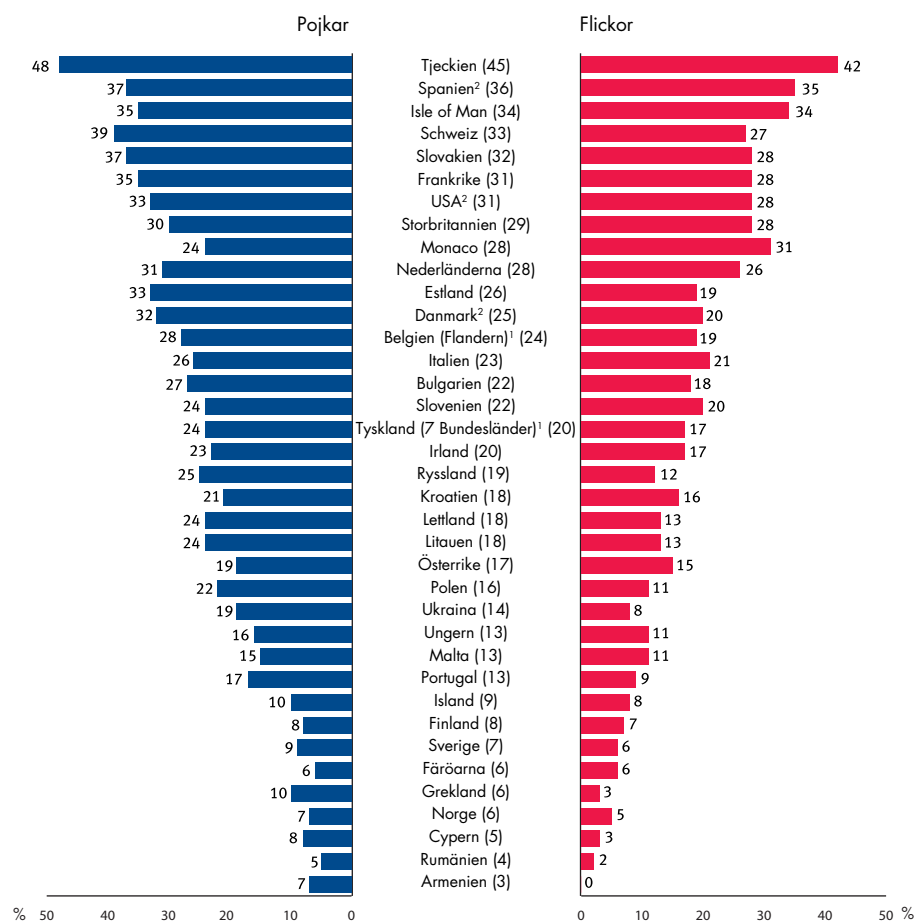
Figur 2a

Livstidsprevalens för
marijuana eller hasch.
Alla elever. 2007. Procent.

(¹) Belgien och Tyskland: begränsad geografisk täckning.

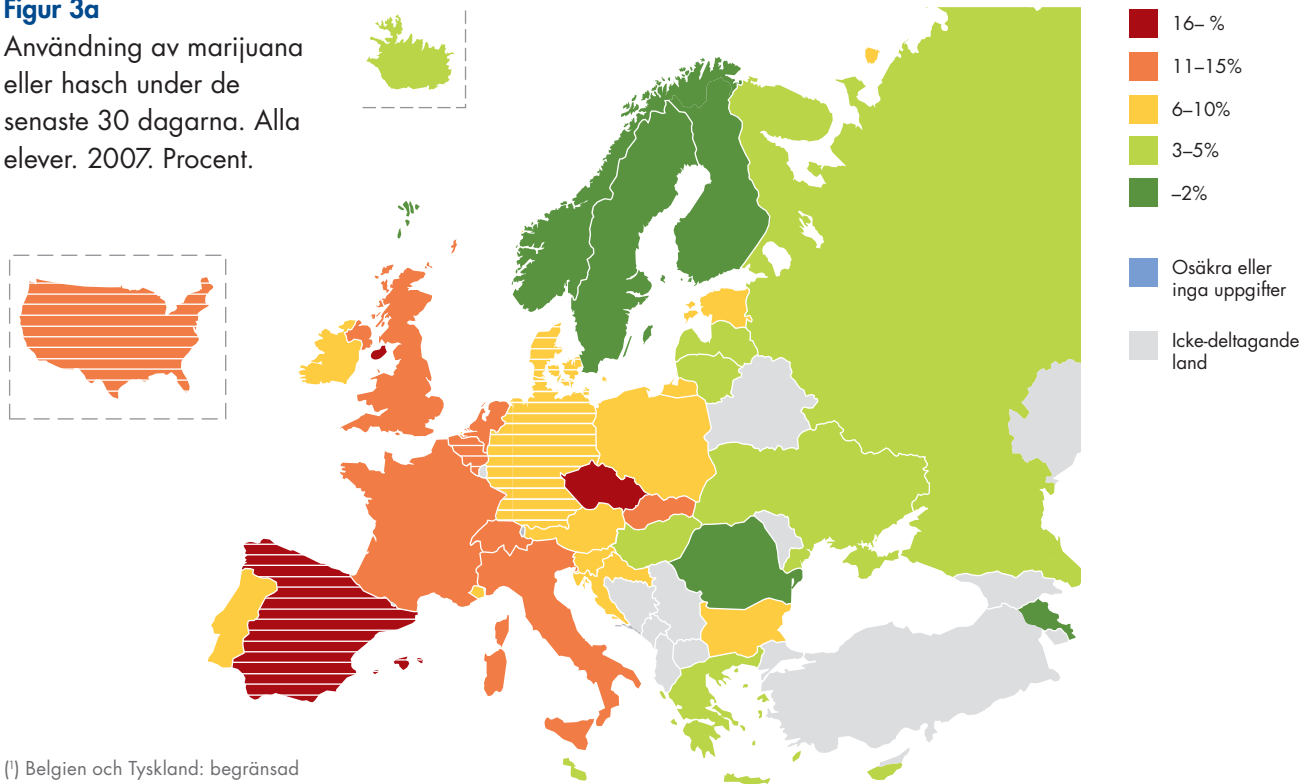
(²) Danmark, Spanien och USA: begränsad jämförbarhet.

Figur 2b

Livstidsprevalens för
marijuana eller hasch efter
kön. 2007. Procent.

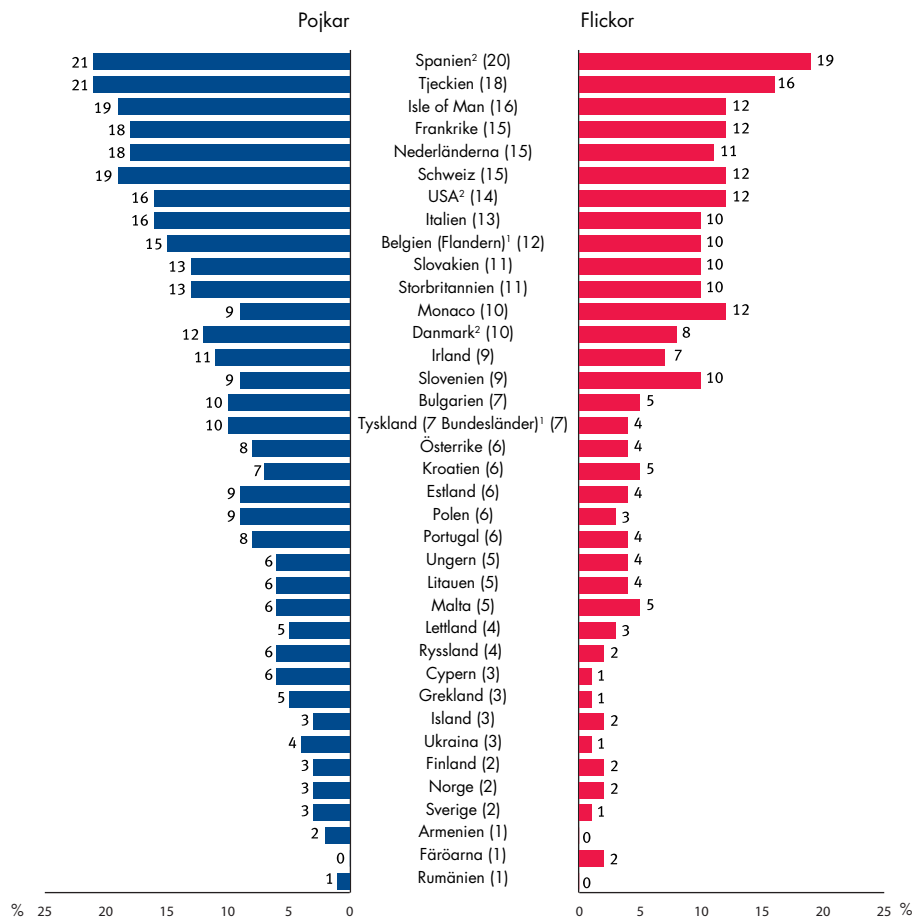
Figur 3a

Användning av marijuana eller hasch under de senaste 30 dagarna. Alla elever. 2007. Procent.

(¹) Belgien och Tyskland: begränsad geografisk täckning.

(²) Danmark, Spanien och USA: begränsad jämförbarhet.

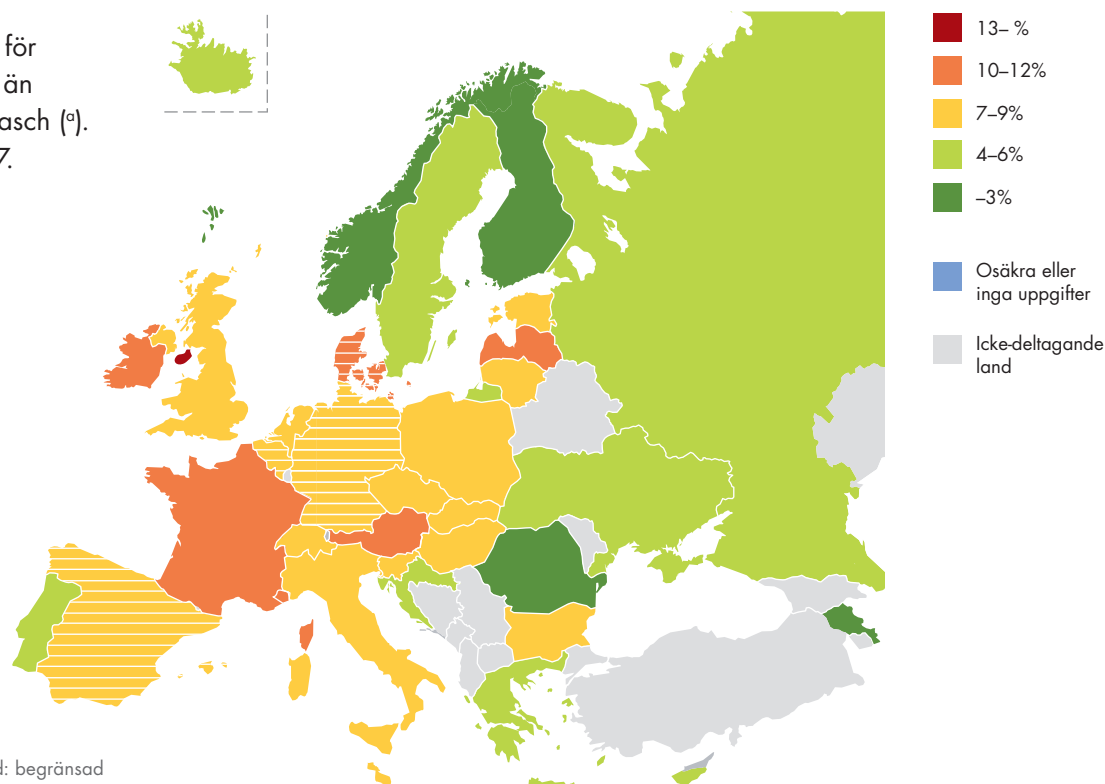

Figur 3b

Användning av marijuana eller hasch under de senaste 30 dagarna efter kön. 2007. Procent.

Figur 4a

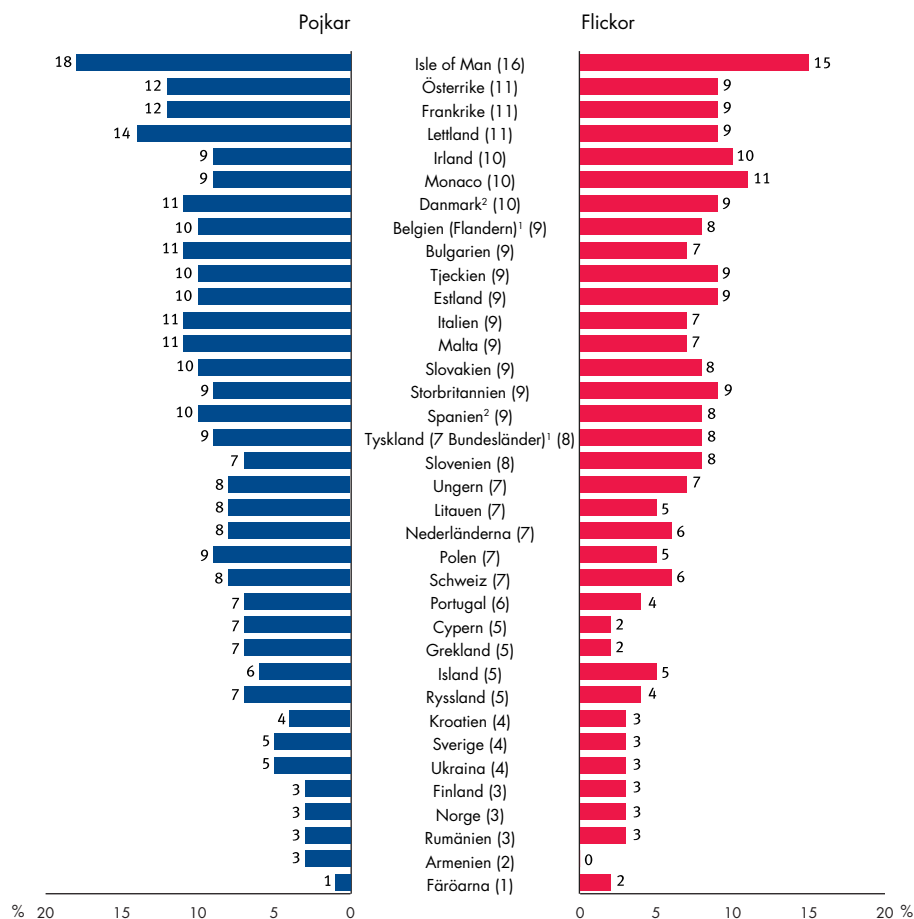
Livstidsprevalens för
annan narkotika än
marijuana och hasch ^(a).
Alla elever. 2007.
Procent.

⁽¹⁾ Belgien och Tyskland: begränsad geografisk täckning.

⁽²⁾ Danmark och Spanien: begränsad jämförbarhet.

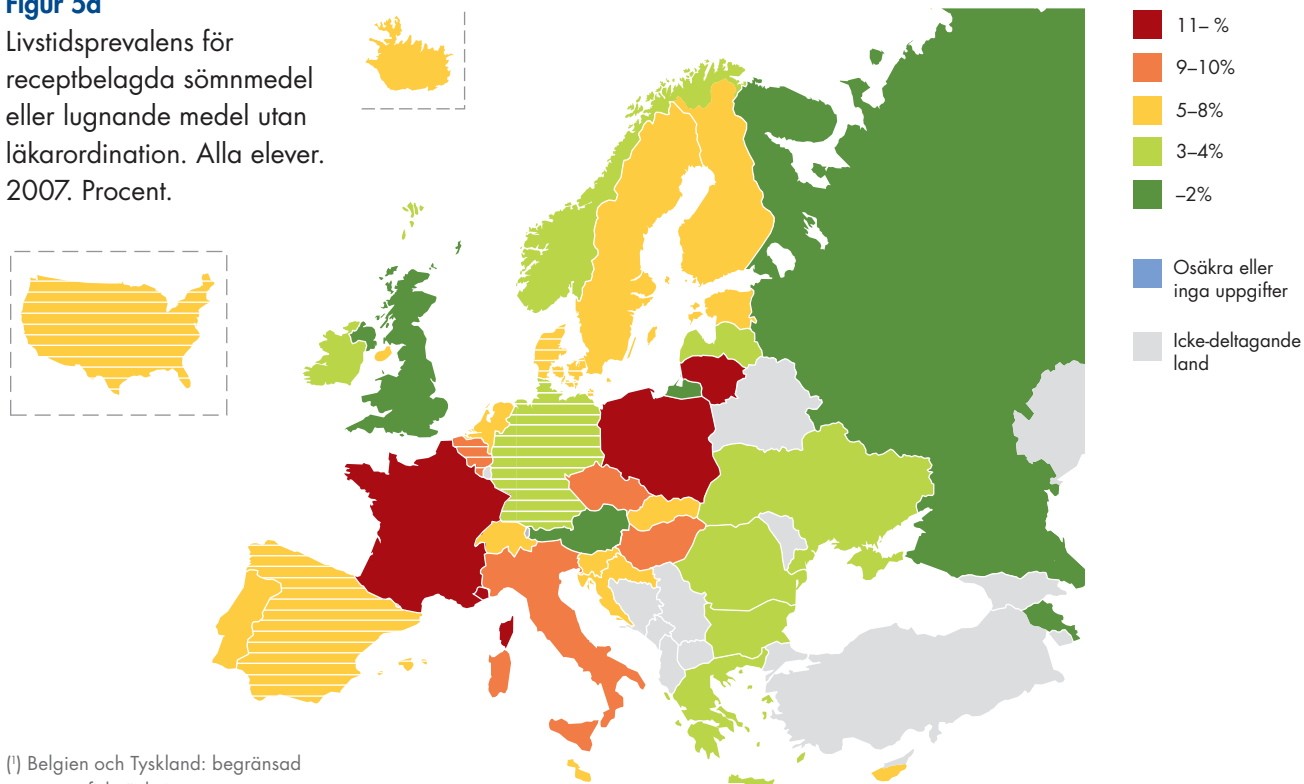
^(a) "Annan narkotika än cannabis" omfattar ecstasy, amfetamin, LSD eller andra hallucinogener, crack, kokain och heroin.

Figur 4b

Livstidsprevalens för annan
narkotika än marijuana och
hasch ^(a) efter kön. 2007.
Procent.

Figur 5a

Livstidsprevalens för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination. Alla elever. 2007. Procent.

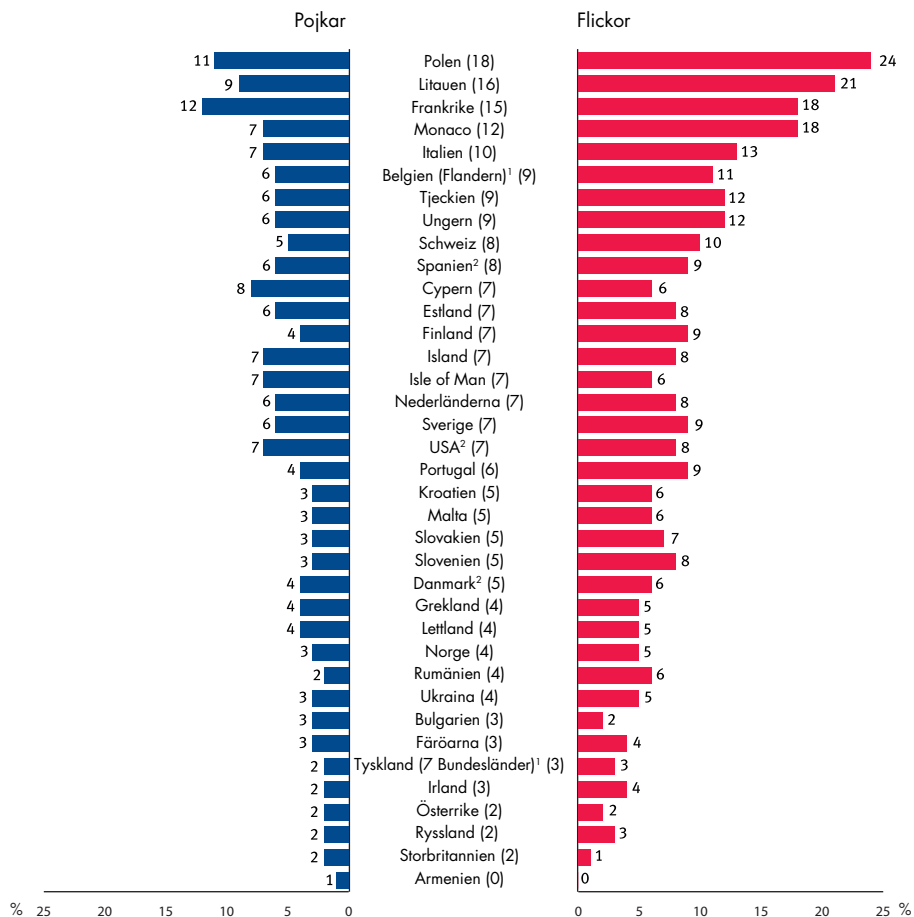

(¹) Belgien och Tyskland: begränsad geografisk täckning.

(²) Danmark, Spanien och USA: begränsad jämförbarhet.

Figur 5b

Livstidsprevalens för receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan läkarordination efter kön. 2007. Procent.

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

Sammanfattning — 2007 års ESPAD-rapport

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2009 — 18 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-9168-373-4

Om ECNN och ESPAD

Europeiska centrumet för övervakning av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) är ett av Europeiska unionens decentraliserade organ. ECNN, som inrättades 1993, är baserat i Lissabon och är den centrala källan till heltäckande information om narkotika och narkotikamissbruk i Europa.

ECNN samlar in, analyserar och sprider saklig, objektiv, tillförlitlig och jämförbar information om narkotika och narkotikamissbruk. Genom att göra detta ger ECNN sin publik en faktabaserad bild av narkotikasituationen på europeisk nivå.

Projektet för europeiska skolundersökningar om alkohol och andra droger (ESPAD) är ett samarbete mellan oberoende forskningsteam i över 40 europeiska länder, vilket innebär att det är världens största gränsöverskridande forskningsprojekt rörande ungdomars droganvändning.

ESPAD inrättades 1993 på initiativ av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) med stöd av Pompidougruppen vid Europarådet. Den första uppgiftsinsamlingen gjordes 1995 i 26 länder. I 2007 års ESPAD-rapport redovisas resultaten av den fjärde uppgiftsinsamlingen som gjordes i 35 länder under 2007.

Denna flerspråkiga sammanfattning är resultatet av ett samarbete mellan ECNN och ESPAD. Vår gemensamma målsättning är att öka tillgången till den information och expertkunskap om skolelevers bruk av alkohol och andra droger som samlats in genom ESPAD-projektet samt att förbättra tillgången till, kvaliteten på och jämförbarheten hos uppgifterna från skolundersökningarna.

Publikationsbyrå
Publications.europa.eu

ISBN 978-92-9168-373-4

9 789291 683734